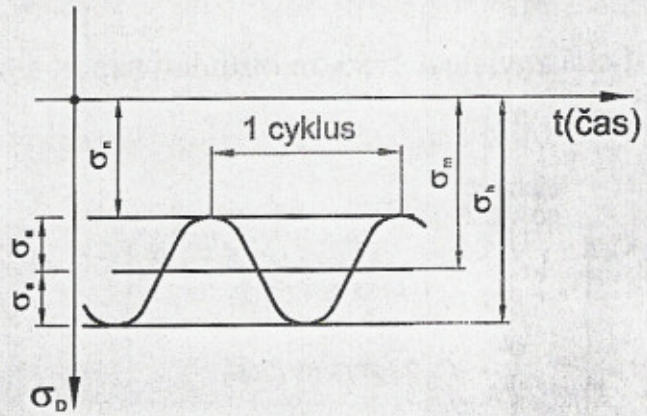
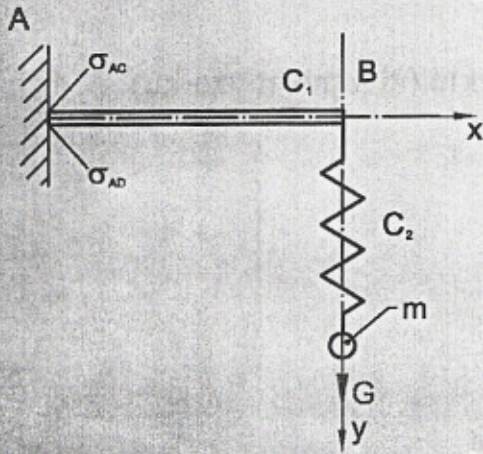

Cyklické namáhání

kde:

σ_n - dolní napětí

σ_m - střední napětí

σ_h - horní napětí

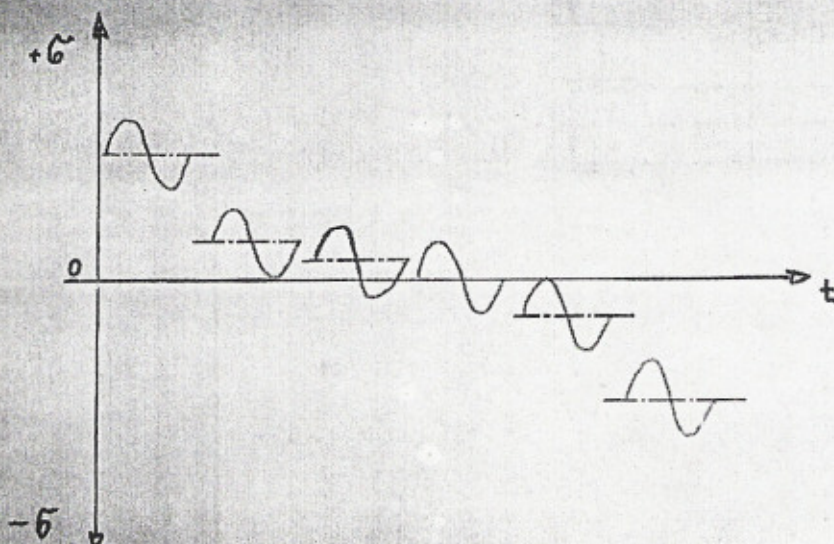
σ_a - amplituda napětí

$2\sigma_a$ - výkmit

$$\sigma_m = \frac{\sigma_h + \sigma_n}{2}$$

$$2\sigma_a = \sigma_h - \sigma_n$$

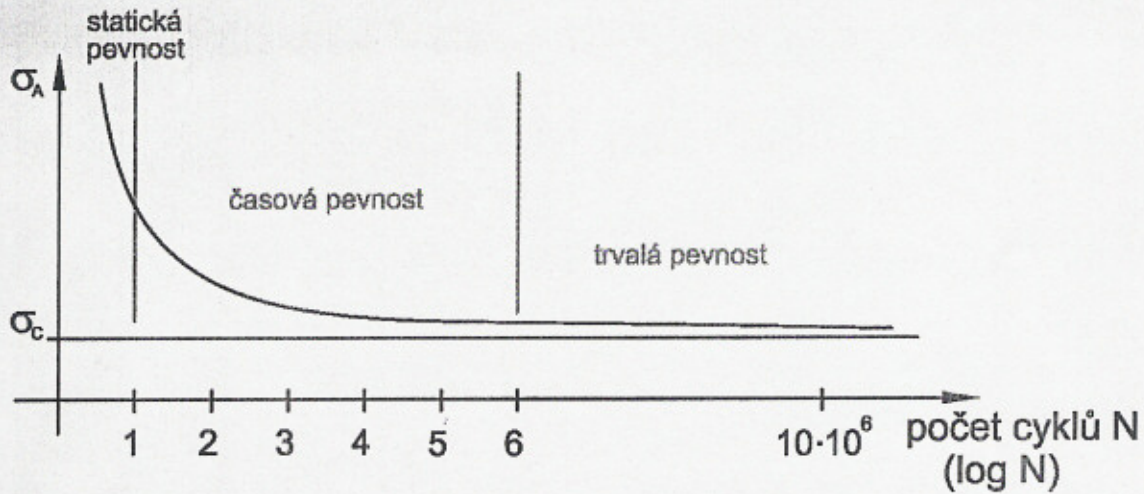
Cyklické namáhání

Hodnoty napětí σ , τ - jsou funkcí času a předpokládáme ustálené cykly

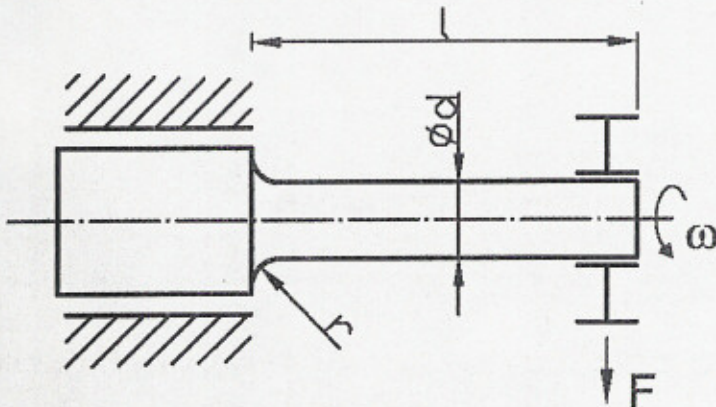
1) Wohlerova křivka

Grafická závislost mezi amplitudou napětí a počty cyklů (životností vzorku)

σ_C - je nejmenší amplituda napětí, při kterém materiál vzorku vydrží neomezený počet cyklů - (σ_C - mez únavy)

Příklad zkušební tyčky

Pro oceli s pevností ($\sigma_{P,t} = 500-1500 \text{ MPa}$) byly zkouškami určeny hodnoty meze únavy σ_C

Střídavý tah, tlak $\sigma_C = 0,35 \sigma_{P,t}$

Míjivý tah, tlak $\sigma_C = 0,61 \sigma_{P,t}$

Míjivý krut $\tau_{Kh} = 0,49 \sigma_{P,t}$

Střídavý krut $\tau_{Kc} = 0,25 \sigma_{P,t}$

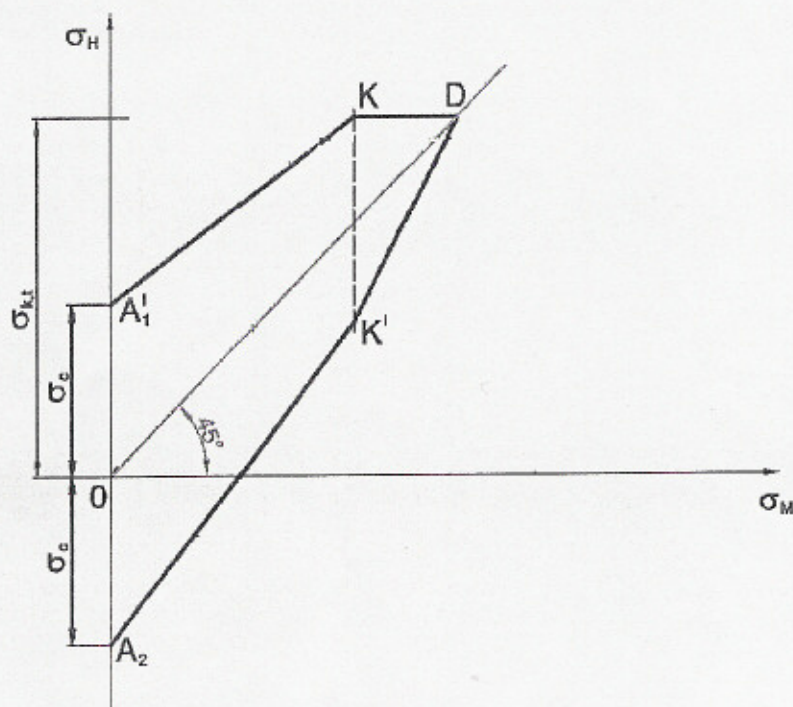
Střídavý ohyb $\sigma_{OC} = 0,49 \sigma_{P,t}$

Míjivý ohyb $\sigma_{Oh} = 0,74 \sigma_{P,t}$

Souvislost přípustného statického a dynamického namáhání znázorňuje Smithův nebo Haighův diagram

Smithův diagram

Smithův diagram se používá v technické praxi pro vyjádření odolnosti materiálu proti únavě při dynamickém namáhání s různým statickým předpětím.

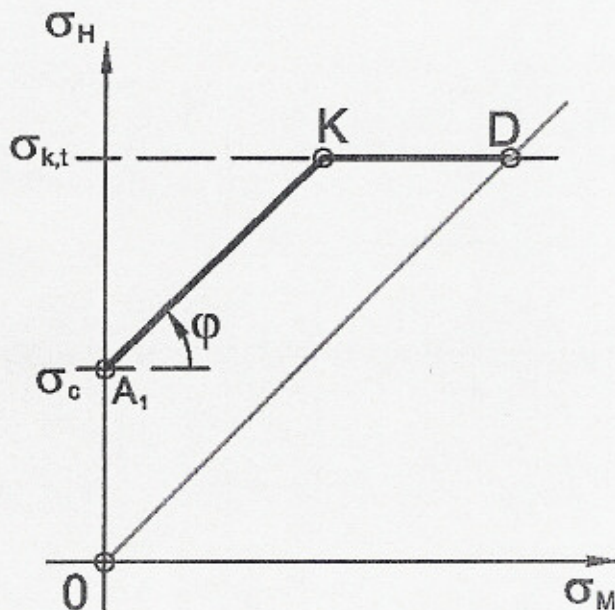
Konstrukce Smithova diagramu

- Musíme znát :- mez únavy pro střídavě souměrný cyklus σ_c
- úhel φ , který svírá čára horních mezních napětí s vodorovnou osou (podle tab.)
  - mez kluzu $\sigma_{k,t}$

Mez pevnosti v tahu $\sigma_{P,t}$ (MPa)

	300-500	500-700	700-1000	1000-1200
tg φ (tah, tlak)	1	0,95	0,9	0,8
tg φ (krut)	1	1	0,95	0,9

tab.

Ze Smithova diagramu můžeme ke každému střednímu napětí σ_m určit hodnotu σ_h (případně σ_n).

Aby nevznikly trvalé deformace nesmí být překročena mez kluzu.

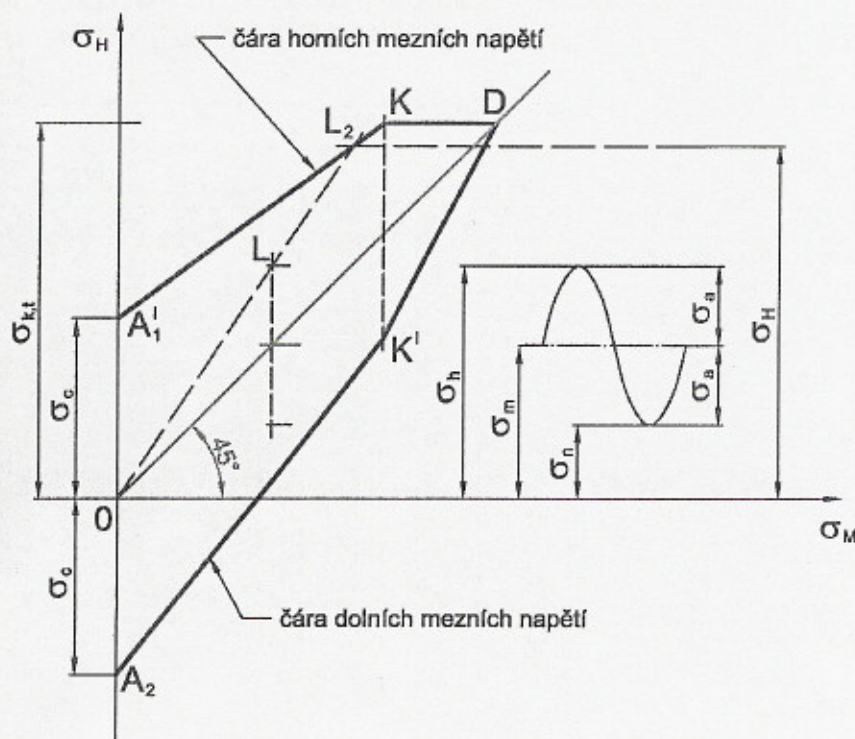
Výchozí hodnotou je mez únavy materiálu σ_c , což je amplituda napětí, kterou vydrží materiál neomezeně dlouhou dobu (platí pro souměrně střídavý cyklus).

Pro obecný cyklus hledáme ze Smithova diagramu takové amplitudy napětí, které součást vydrží neomezeně dlouho.

Míra bezpečnosti provozního cyklu

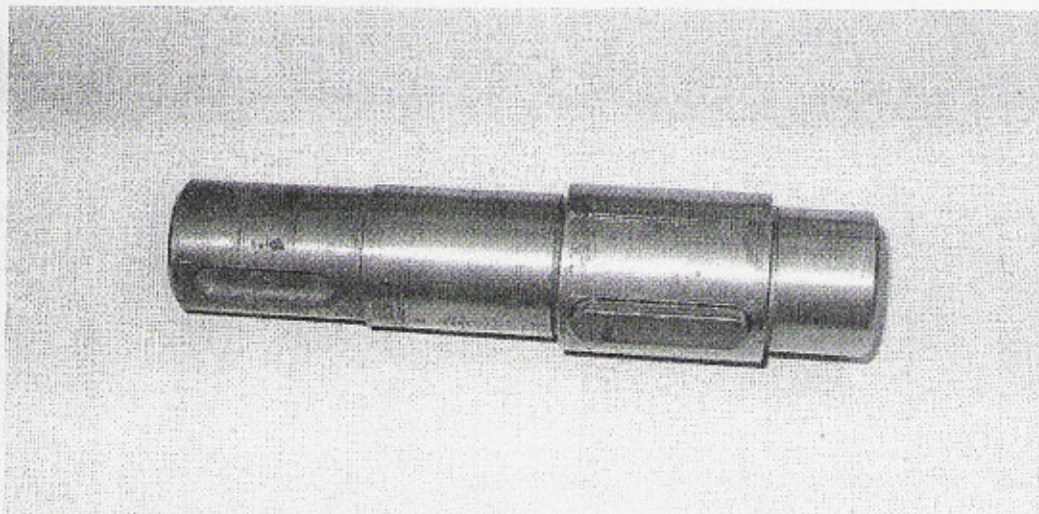
Pro danou hodnotu σ_m a za předpokladu

$$\frac{\sigma_a}{\sigma_m} = konst$$

$$k = \frac{\sigma_H}{\sigma_m} = \frac{OL_2}{OL}$$

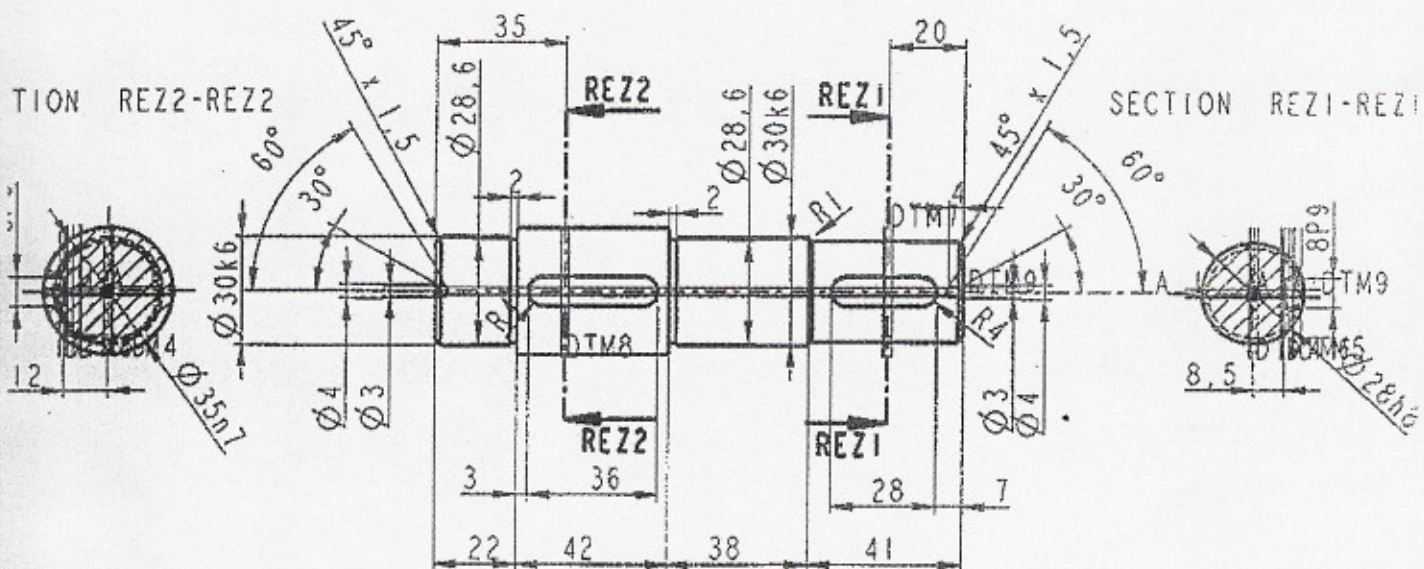
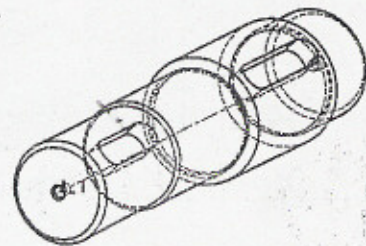
Vliv tvaru, velikosti a stavu povrchu součásti na rozložená napětí

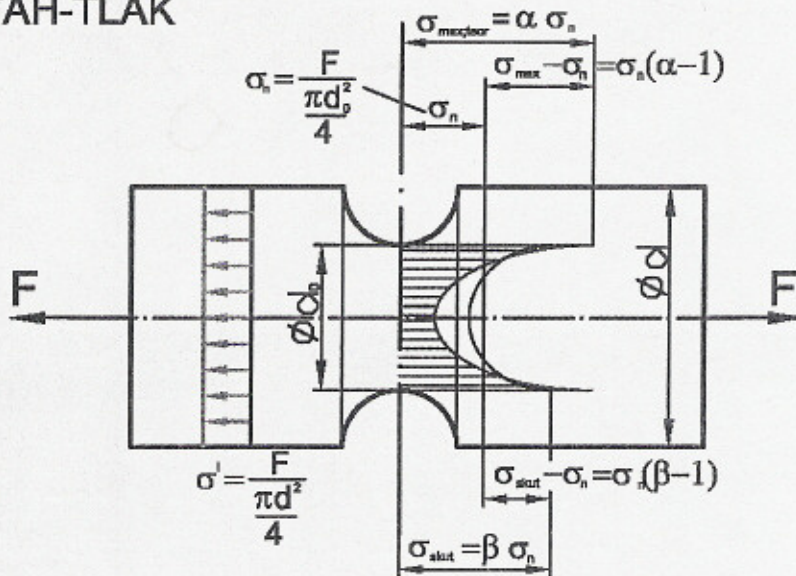
Vliv tvaru, velikosti a stavu povrchu součásti na rozložená napětí
Skutečná součást má mez únavy nižší, než hladká tyč bez vrubů.

Rozhodující vlivy:

- tvar součásti
- velikost součásti
- stav povrchu součásti

TAH-TLAK

$$\sigma_{skut} = \sigma_n \cdot \beta$$

kde: - β vrubový součinitel koncentrace napětí

β - fce($D, d, R, \sigma_{Pt}, \dots$ vis diagramy)

$$\beta = 1 + (\alpha + 1) \eta_c$$

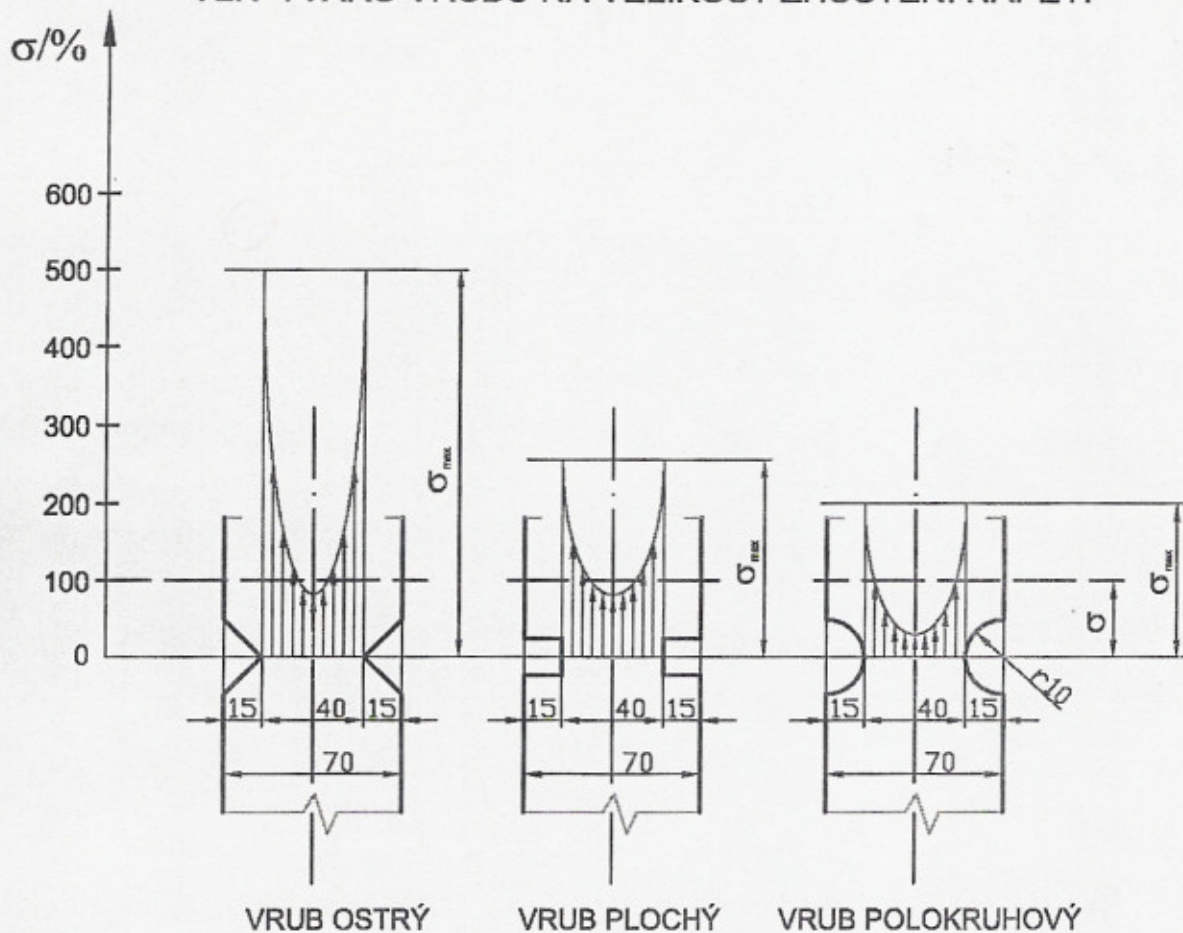
η_c - součinitel vrubové citlivosti

α - tvarový součinitel

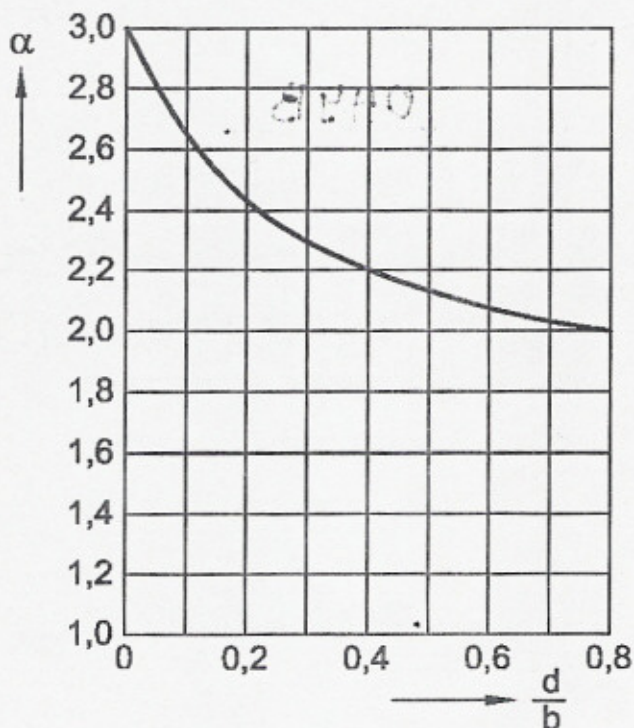
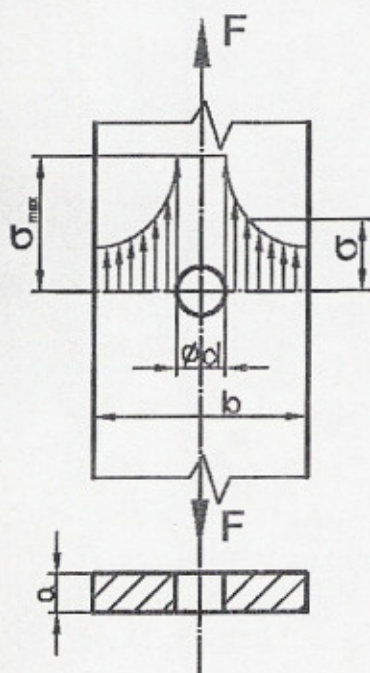
η_c - součinitel vrubové citlivosti

ocel	η_c
11370	0,1 - 0,3
11500, 11700	0,4 - 0,7
pružinová ocel	1

VLIV TVARU VRUBU NA VELIKOST ZHUŠTĚNÍ NAPĚTÍ

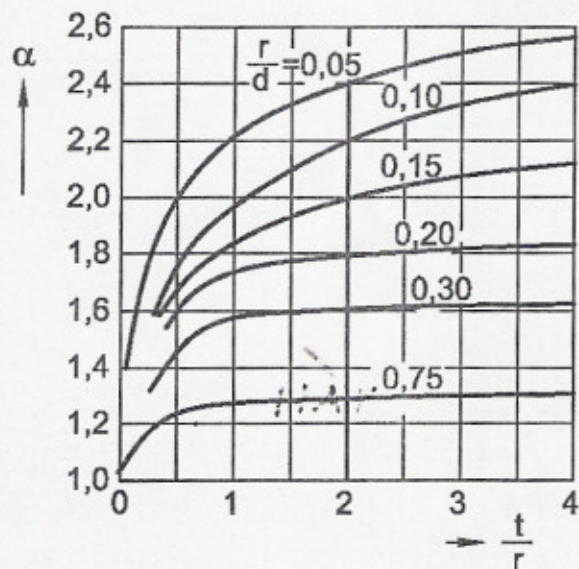
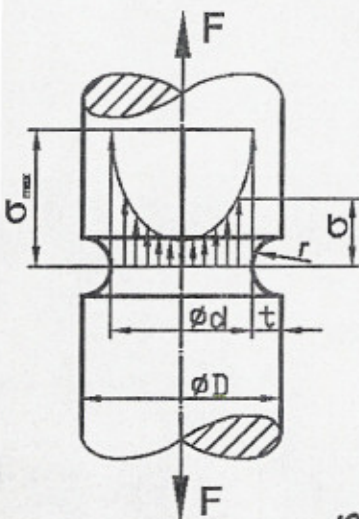
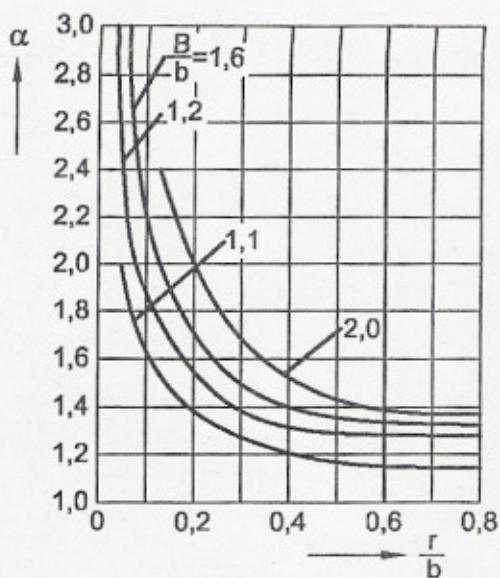
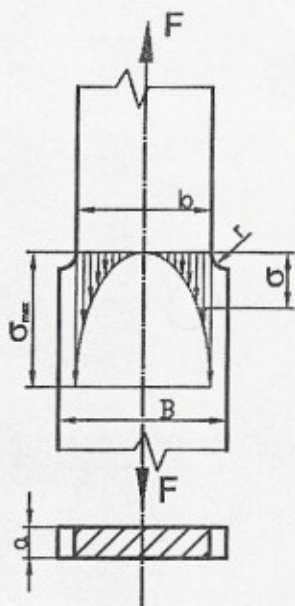

TAH

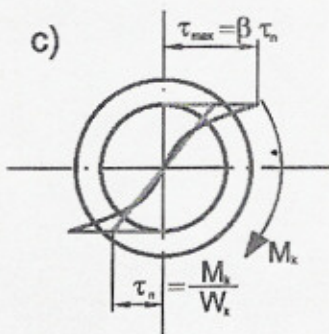
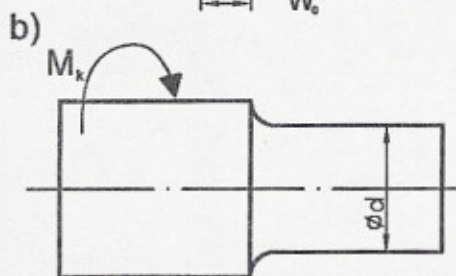
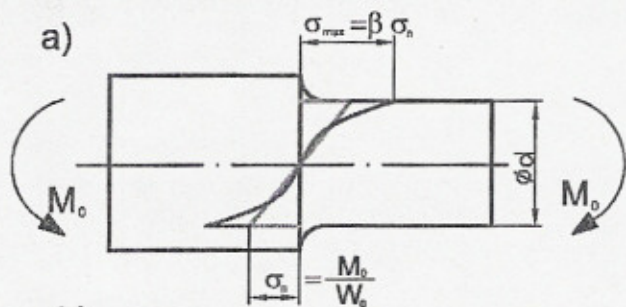

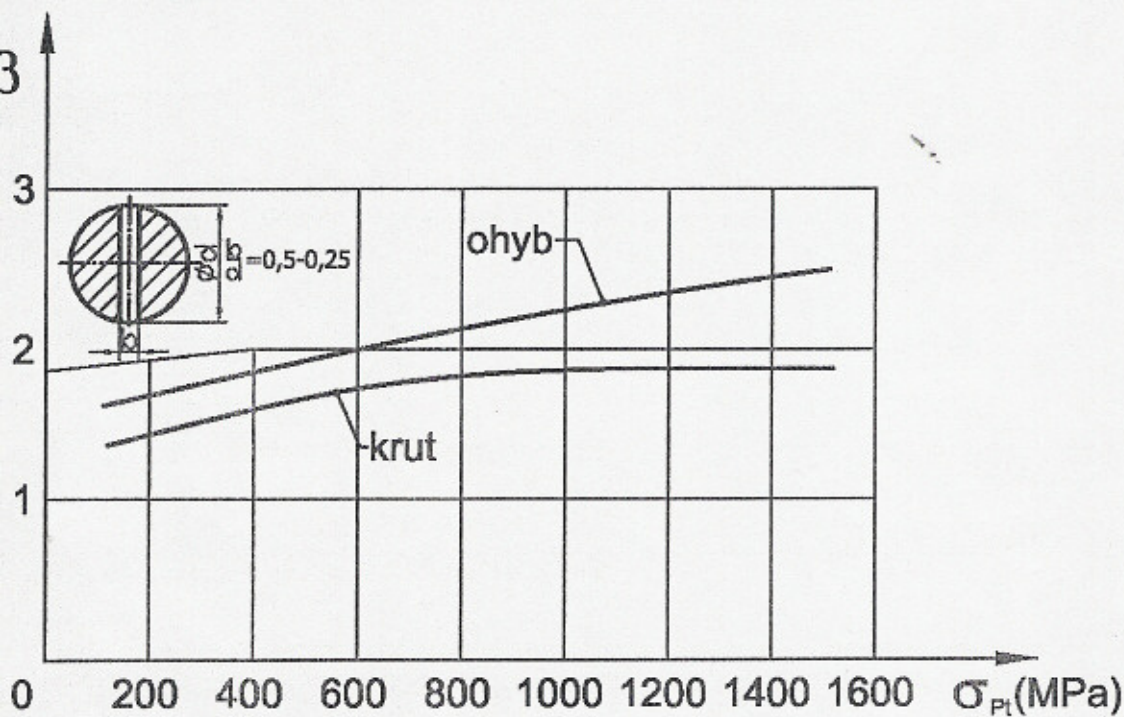
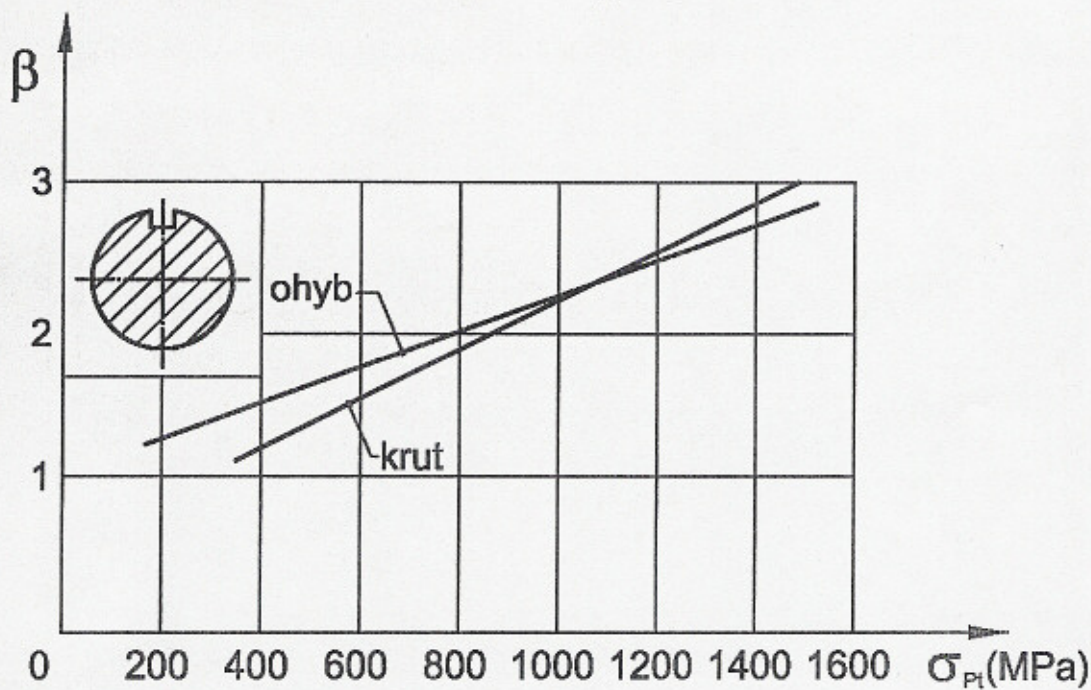
ТАН

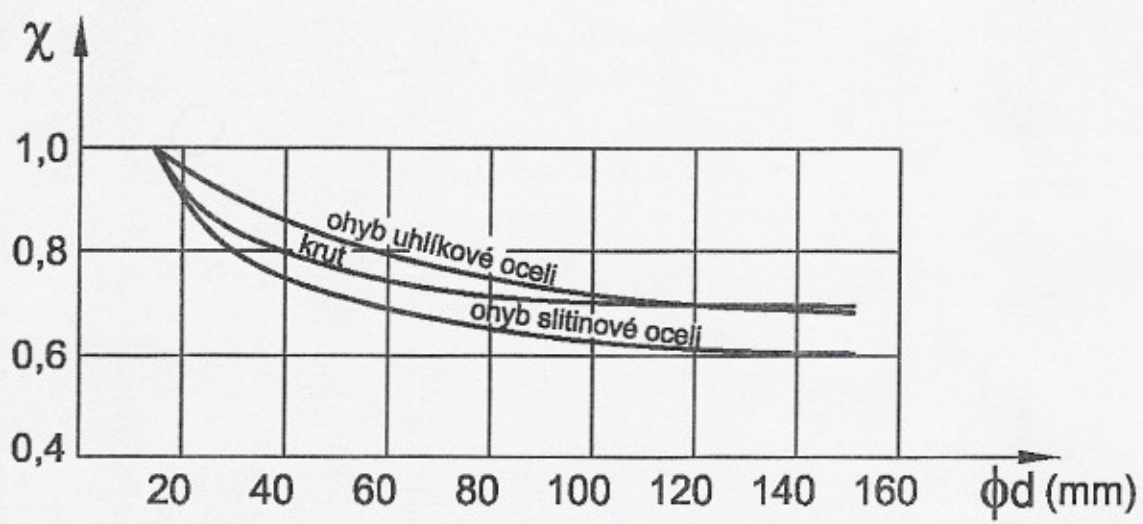
ОТЧЕТ

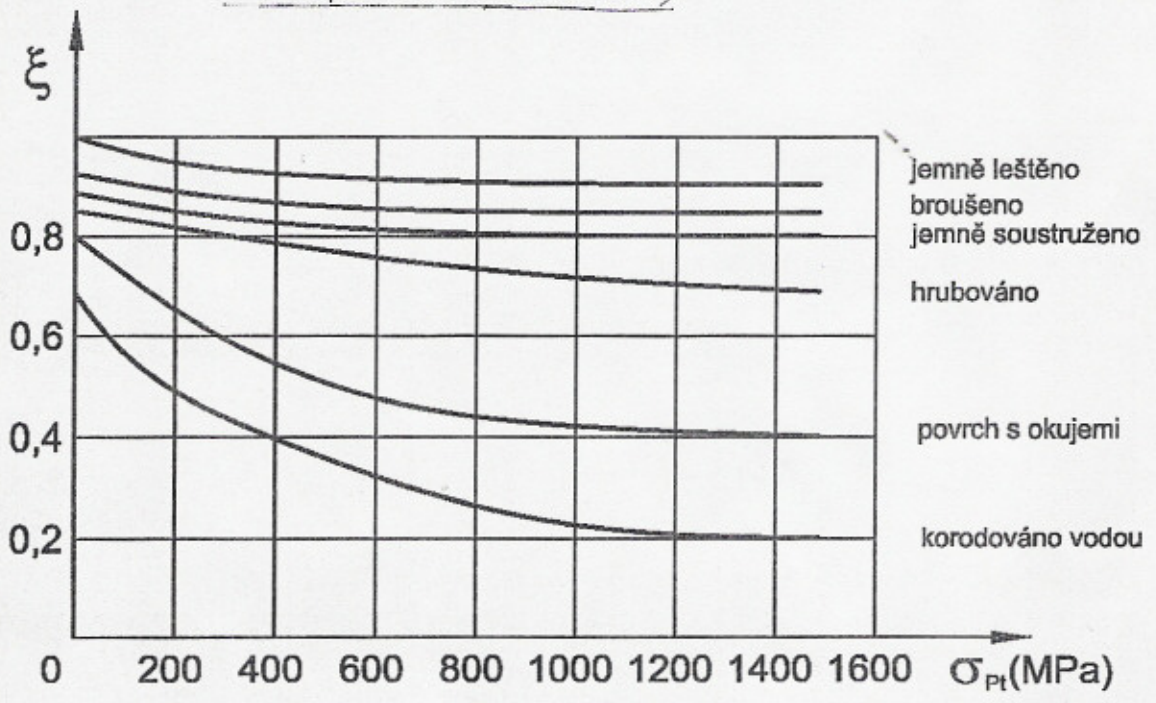
β - vrubový součinitel

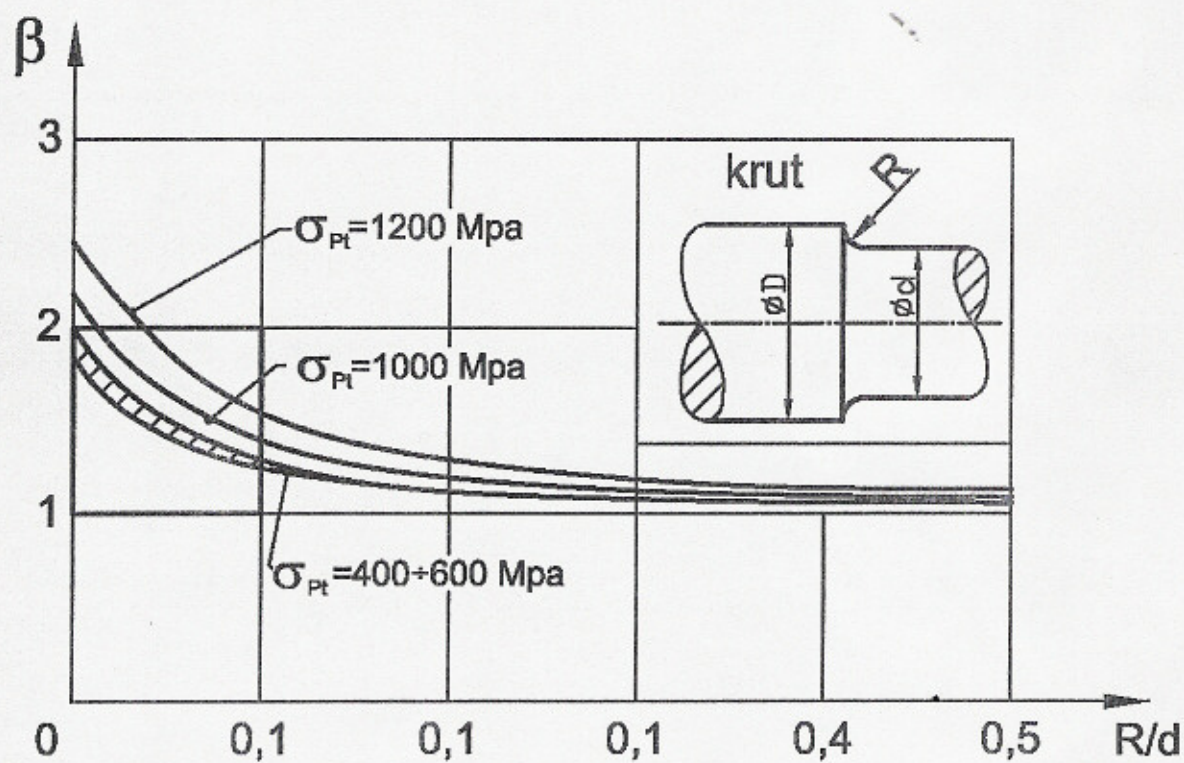
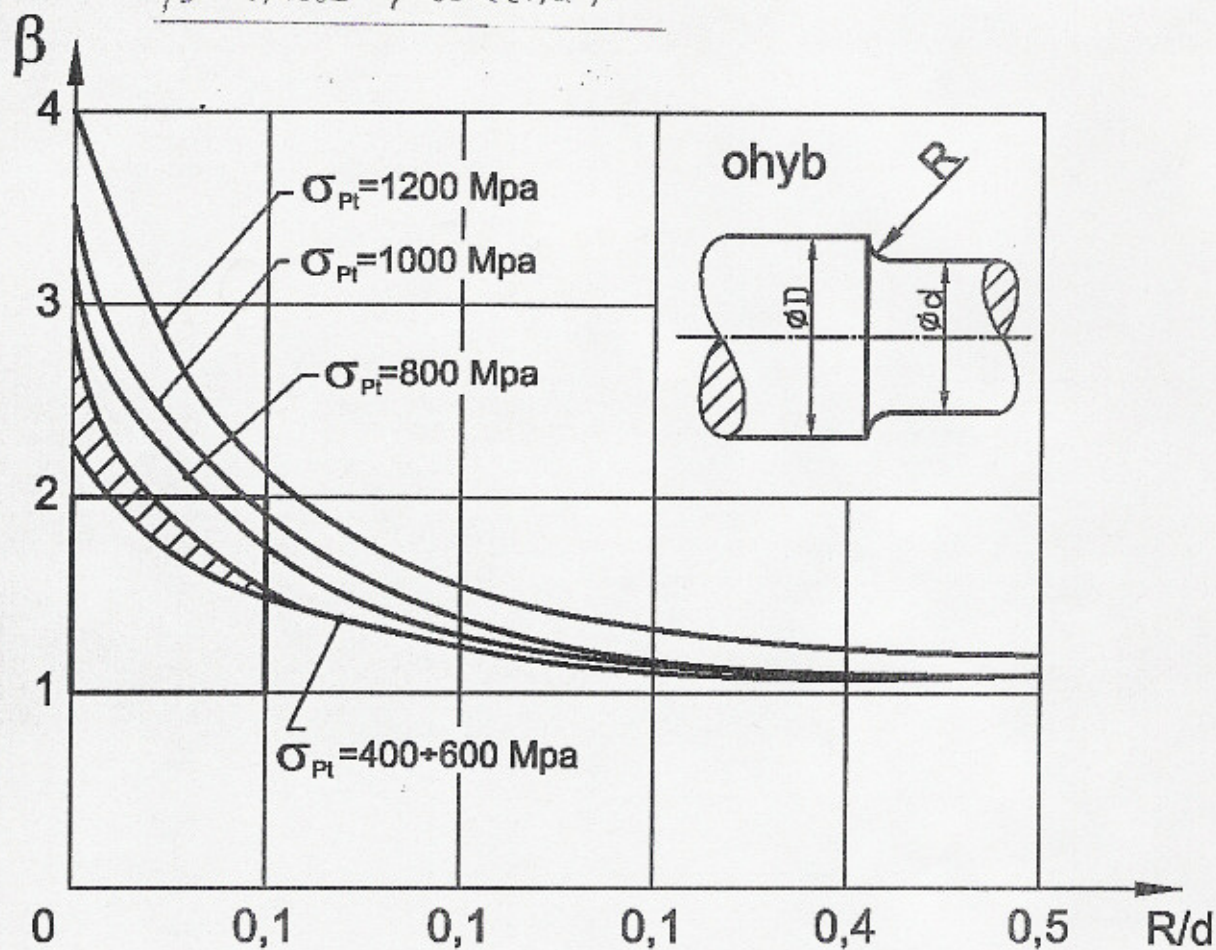
χ - Součinitele zohrnutí celou velikostí jádra

$\xi = f_{ce}(\text{obrobek}, Ra)$

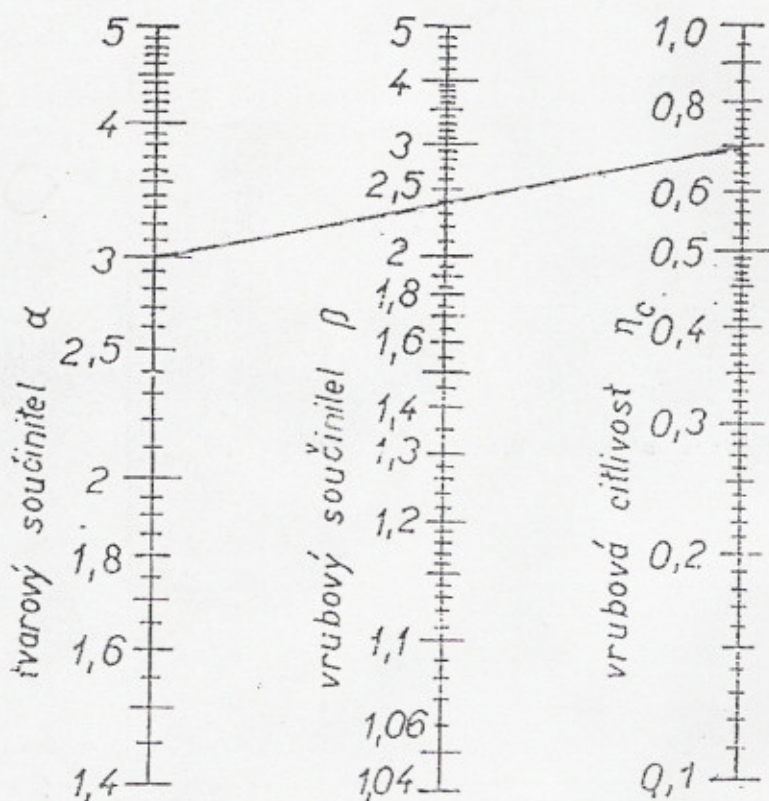

β - vrubovú' součiniteľ

Nomogram pro určení součinitele vruby β

$$\beta = 1 + (\alpha - 1) \eta_c$$

Konstrukce Smithova diagramu pro skutečné součásti s vruby

Výpočet meze únavy součásti s vruby

Střídavý TAH, TLAK

$$\sigma_{C,t}^* = \frac{\sigma_C}{\beta_t} \chi_t \xi_t$$

Kde:

σ_C - mez únavy hladké tyče

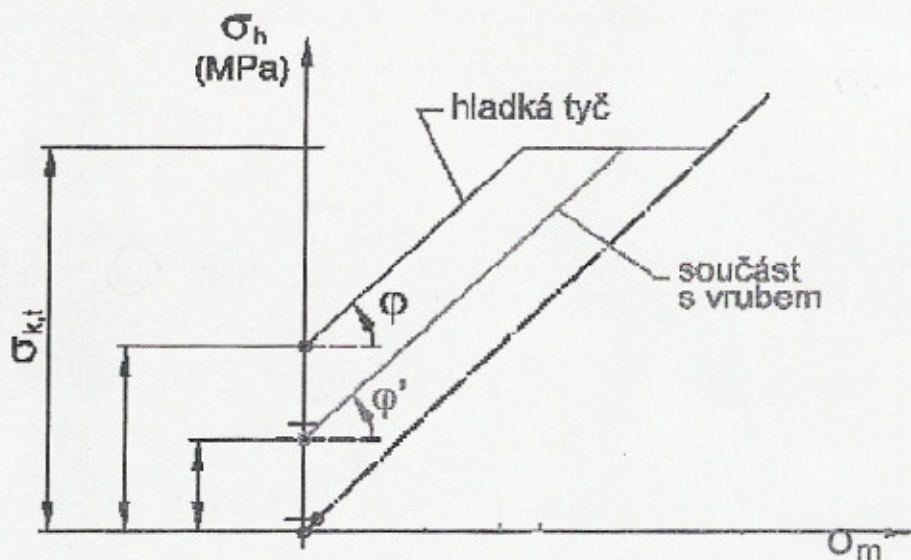
$\sigma_{C,t}^*$ - mez únavy tyče s vruby

χ_t - součinitel zahrnující vliv velikosti součásti

ξ_t - součinitel zahrnující vliv obrobení

β_t - vrubový součinitel koncentrace napětí

Snítkové diagramy pro hladkou tyč a tyč s vrubem

Výpočet meze únavy pro:

OHYB

$$\sigma_{0,c}^* = \frac{\sigma_{0,c}}{\beta_t} \chi_0 \cdot \xi_0$$

KRUT

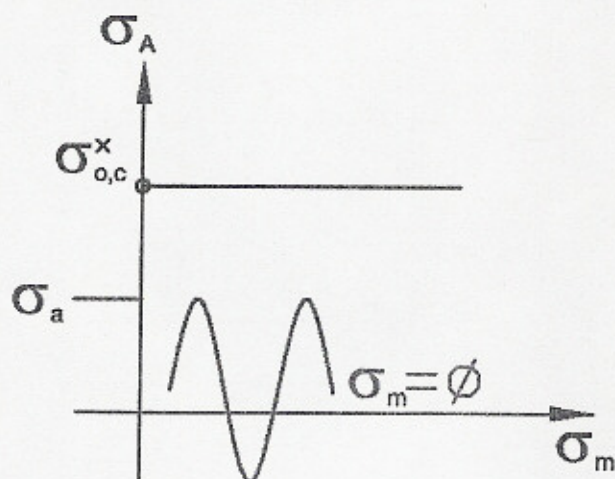
$$\tau_{C,t}^* = \frac{\tau_{C,k}}{\beta_k} \chi_k \cdot \xi_k$$

Míra bezpečnosti při střídavém namáhání

Aby mohla součást (např. hřídel) s vruby střídavá namáhání trvale přenášet musí platit tato podmínka:

$$\sigma_a < \sigma_{o,c}^*$$

$$\sigma_a = \frac{M_0}{W_0}$$

Míra bezpečnosti při střídavém namáhání – ohyb- součásti s vrubem

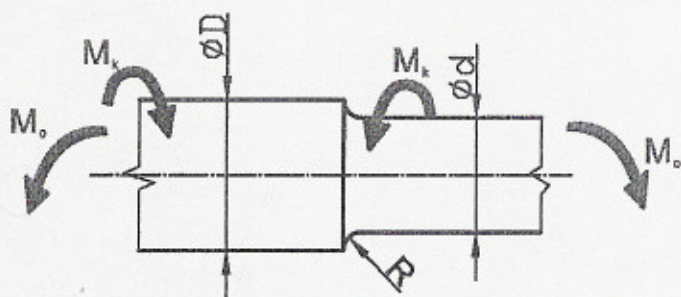
$$k_\sigma = \frac{\sigma_{o,c}^*}{\sigma_a}$$

Hodnotu míry bezpečnosti volíme s ohledem na přesnost určení zatížení, znalosti použitého materiálu a se zřetelem na případné ztráty, které by vznikly při porušení (havárii) součásti nebo celého zařízení.

U strojních součástí obvykle volíme míru bezpečnosti

$$k_\sigma > 1,5$$

Výpočet míry bezpečnosti při složeném namáhání

Pro součást namáhanou složeným namáháním (např. ohyb a krut) určíme výslednou míru bezpečnosti ze vtahu

$$k_d = \frac{k_\sigma \cdot k_\tau}{\sqrt{k_\sigma^2 + k_\tau^2}}$$

kde:

míra bezpečnosti v ohybu

$$k_\sigma = \frac{\sigma_{o,c}^x}{\sigma_a}$$

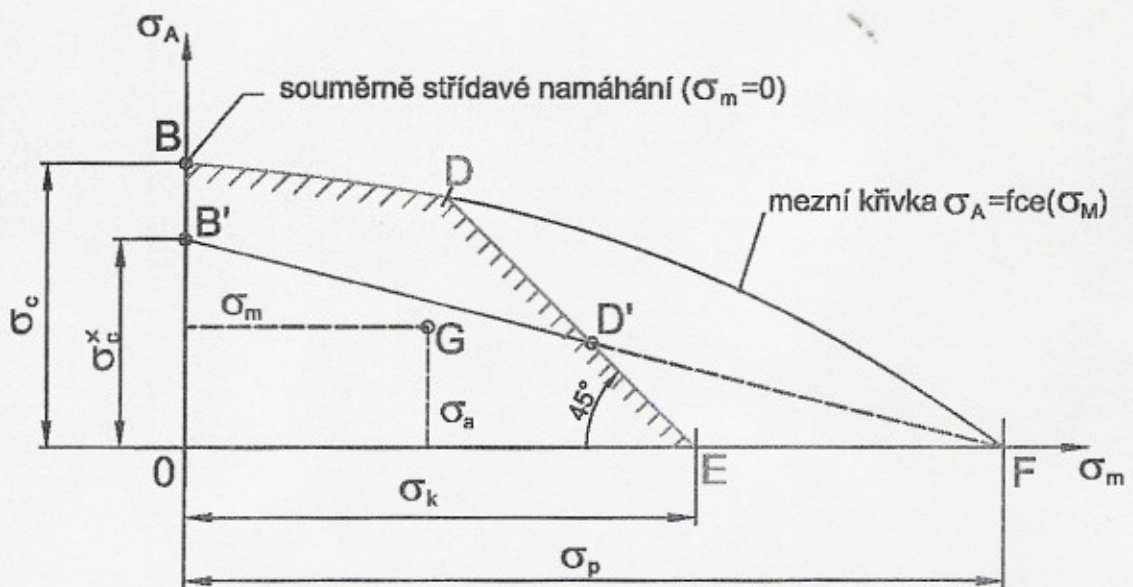
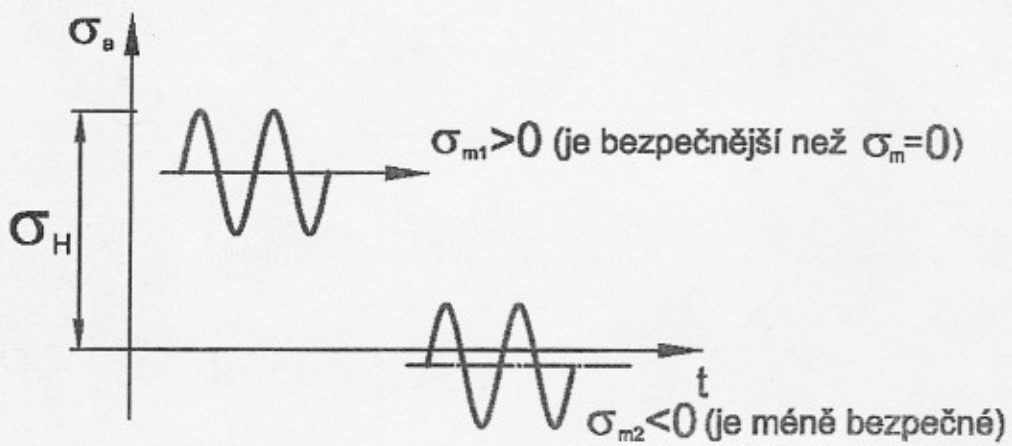
míra bezpečnosti v krutu

$$k_\tau = \frac{\tau_{k,c}^x}{\tau_a}$$

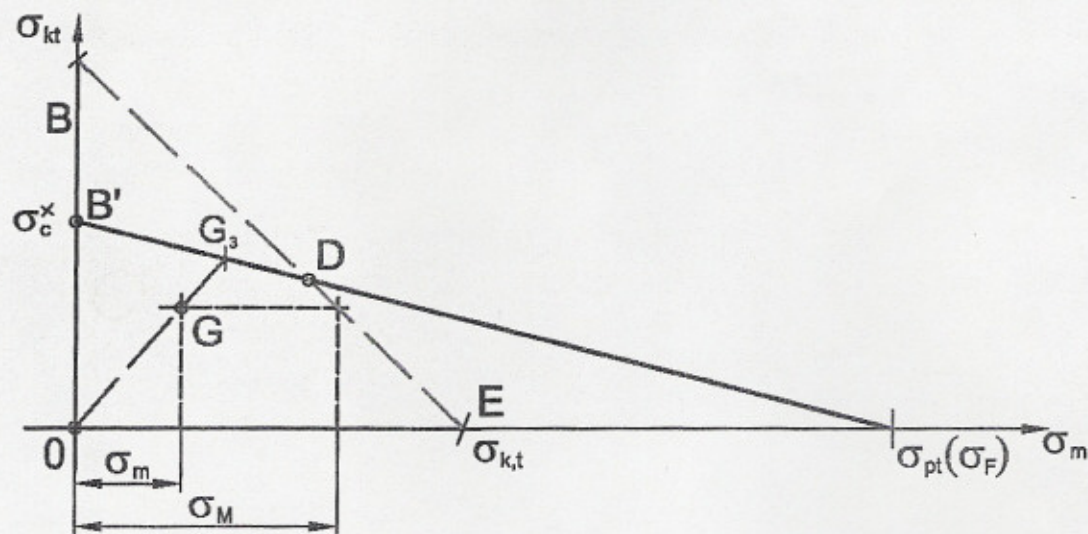

Haighův diagram

Závislost mezi amplitudou napětí σ_a a středním napětím σ_m

Pokud bod $G(\sigma_m, \sigma_a)$ je uvnitř plochy $OB'D'E$ je součást s vrubem schopna přenést trvale provozní cyklus napětí a nedojde k únavovému lomu ani ke vzniku trvalých plastických deformací

Míra bezpečnosti k pro : $\frac{\sigma_a}{\sigma_m} = konst$

$$k = \frac{OG_3}{OG} = \frac{\sigma_M}{\sigma_m}$$

$$k > 1$$